

HIÁNYPÓTLÓ MONOGRÁFIA A SZENTESI SAJTÓ TÖRTÉNETÉRŐL

Pető Bálint:

A szentesi sajtó kezdetei (1871–1883)

Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó,
2019. 221 p.

Pető Bálint, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar oktatója, a Délvidék Kutató Központ tagja, több a délvidéki sajtóval kapcsolatos publikáció¹ mellett az elmúlt években rendszeresen publikálta kutatásait Szentes dualizmus kori sajtótörténetével kapcsolatban,² amelyek végül a szerző 2018-ban megvédett doktori disszertációjában összegződtek.³ Jelen kötetének alapjául a 2018-ban sikeresen megvédett doktori értekezés szolgált, kutatási témájának megválasztásában pedig nagy szerepet játszott a városhoz való szoros érzelmi kötődése, hiszen gyermekéveit Szentesen töltötte.

A hiánypótló sajtótörténeti kötet a szentesi sajtó történetének kezdeteire fókuszál, részletesen ismerteti az 1871-től 1883-ig megjelent lapokat, az egyes újságoknál dolgozó újságírókat és szerkesztőket, valamint az új, társadalomtörténeti irányzatú sajtótörténeti metodikának megfelelően a tulajdonosi-vállalkozói háttér és motivációk bemutatása mellett a sajtó tükrén keresztül bepillantást enged egy dualizmus kori városi társadalom működésének mindennapjaiba, mindezt számos statisztikával, ábrával, idézettel illusztrálva.

A szerző a kiegyezés megkötése utáni magyar, illetve dél-alföldi sajtóviszonyok szakirodalmi elemzésére, és az 1867 utáni másfél évtized helyi társadalmi, kulturális és gazdasági jellegzetességeinek bemutatására (a politikai élet, a megyeszékhelyi

státusz elnyerése, a helyi társadalmi és gazdasági élet, az oktatás, a közlekedés és a kultúra) egy-egy egész fejezetet szentelt. Azonban fontos megjegyezni, hogy ezt a téma társadalomtörténeti kontextusba emelése követelte meg, műve tehát alapvetően nem társadalom- vagy gazdaságtörténeti monográfia, hanem sajtótörténeti munka.

A kötet korszakolása korántsem önkényes, tudományosan alaposan megindokolja a szerző. A város első helyben nyomtatott sajtóterméke 1871-ben látott napvilágot, 1883-ban pedig elköltözött a városból a szentesi hírlapkiadás megteremtője, Cherrier János nyomdász és könyvkereskedő, a helyi véleményformálás vezető orgánuma, a *Szentesi Lap* pedig új tulajdonos kezébe került, véglegesen lezárva az újság útkereső, kísérletező korszakát. 1883-ban lett Szentes Csongrád vármegye székhelye, mindezzel új időszak kezdődött a helység politikai, gazdasági és társadalomtörténetében, ráadásul sajátos dimenziókkal, amely a többségében függetlenségi érzelmű helyi lakosság, valamint a kormánypárti megyei vezetés éles szembenállásából következett.

A kötet harmadik nagy egységében a szerző a szentesi sajtó első orgánumaira, kilenc helyi lapra fókuszál: a *Szentesi Füzetek* című szakfolyóiratra, a *Szentesi Lapokra*, az *Alföldi Figyelőre*, a *Szentesi Lapra*, a *Szentes és Vidékére*, a *Csongrádmegyei Közölnyre*, mint klasszikus hírlapokra, valamint az *Alföldi Nővilág* című divatlapra, illetve két élclapra, az *Északi Fényre* és a *Darázsra*. Pető Bálint e fejezetben bemutatja az első helyi lapok megszületésének, illetve megszűnésének körülményeit, a kiadók, a szerkesztők személyét, az egyes újságok formai és tartalmi jellegzetességeit, elemezve a korszak sajtójára jellemző olyan társadalmi funkciók betöltésére tett kísérleteket, mint az urbanizáció, illetve a polgári fejlődés támogatása és erősítése a helyi társadalmi és politikai szereplők, valamint a lakosság körében. A kötet e fejezetének elsődleges primer forrásait a korabeli szentesi lapok jelentik, amelyek fennmaradt példányainak összegyűjtése is komoly kutatómunkát igényelt, és fontos kultúr-történeti missziót jelent. A lapok példányait az elsődleges fontosságú *Szentesi Lap* teljes digitalizált, interneten elérhetővé tett állománya mellett részben az Országos Széchényi Könyvtárban (*Északi Fény*, *Csongrádmegyei Közölny*, *Szentes és Vidéke*) találta meg a szerző, részben a Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltár szentesi fióklevéltárában (*Szentesi Lapok*, *Alföldi Figyelő*, *Darázs*).

És természetesen egy korszerű sajtótörténeti elemzés a hagyományos tartalmi-elemző feldolgozás mellett a kapitalista ipari-gazdasági fejlődés jellemzőinek szemszögéből is kell, hogy tekintsen a sajtótermékre. Ennek megfelelően Pető Bálint alapos vizsgálat tárgyává tette azt, hogy hogyan hatott egymásra a termék és a fogyasztó, vagyis a lap és az olvasó: milyen kölcsönhatások alakították akár az egyiket, akár a másikat, valamint megvizsgálta a helyi sajtót, mint tőkés vállalkozást.

A kötet negyedik nagy egységét Cherrier János lapkiadó, nyomdász és könyvkereskedő, a modern értelemben vett szentesi sajtó megteremtője karriertörténete bemutatásának szentelte a szerző. Primer, magyar és határon túli levéltárak forrásainak felkutatásával, illetve a korabeli dokumentumok segítségével rajzolta meg

egy a hagyományos, nem piaci alapú sajtótörténeti korszak, valamint a század vége felé szárba szökő klasszikus kapitalista korszak közötti átmeneti érában működő, korai tőkés sajtóvállalkozó nehézségekkel tarkított életútját egy a korszakban kevésbé tipikusnak mondható, több szempontból sajátos és érdekes fordulatokkal tarkított karriertörténetét.

Cherrier karrierjének részletes elemzése jól példázza a magyar sajtó fejlődésében a XIX. század folyamán végbemenő professzionalizálódási folyamat újabb szintjét a felvilágosodás-, illetve reformkori sajtóhoz képest: a nyomdász által kiadott újságokat már nem főúri mecénások támogatták, hanem vállalkozásának saját tőkéjéből, illetve hirdetésekől finanszírozta, profitorientált üzleti vállalkozásként működtetve azokat. Ezen túl Pető Bálint jó érzékkel teszi művében tanulmányozhatóvá a szentesi lapok működtetésének példáján keresztül a nyomdai, kiadói és újságírói/szerkesztői szakmások elöregítő munkamegosztást, amely korábban nem volt jellemző, a század végére viszont általánossá vált a magyarországi sajtóorgánumok esetében is, követve az amerikai és nyugat-európai tömegsajtó mintáit.

Végül, említést érdemel a szentesi levéltár egykori vezetője, Labádi Lajos, akinek monográfiáira, a témában született tudományos és ismeretterjesztő cikkeire a szerző bőségesen hivatkozik, emellett hasznos szakmai tanácsaival éveken keresztül önzetlenül segítette Pető Bálint kutatómunkáját. A sors kegyetlen fintora, hogy Labádi néhány nappal a könyv megjelenését követően elhunyt, a kötet tehát egyben – mint azt az előszóban is olvashatjuk – tisztelgés a kiváló helytörténész életműve és emléke előtt.

Döbör András

JEGYZETEK

- ¹ *A magyarkanizsai sajtó kezdetei (1909–1918)*. In: Fejős, Sándor (szerk.): *Magyarkanizsa monográfiája (1848–1945)*. Szabadka, 2018. 352–398.; *A Kecskeméti Lapok első nyolcvannyalc éve – Miklós Péter: A Kecskeméti Lapok története (1868–1956)*. Délvidéki Szemle, V. évf. (2018) 1. sz. 115–117.; *Az első világháború kitörése a magyarkanizsai sajtó tükrében*. Délvidéki Szemle, V. évf. (2018) 1. sz. 61–72.; *The Beginnings of Printed News in Magyarkanizsa*. Délvidéki Szemle, II. évf. (2015) 2. sz. 56–69.; *Magyarkanizsa városi státusának első esztendeje a helyi sajtó tükrében*. Délvidéki Szemle, I. évf. (2014) 1. sz. 31–39.
- ² *Kérészéletű hetilapok Szentesen az 1870-es években*. In: Miklós Péter (szerk.): *Nemzetiségek, vallások, kultúrák a Dél-Alföldön*. Szeged, 2019. 117–128.; *A helyi sajtó megerősödése egy dél-alföldi városban – A Szentesi Lap első évei (1872–1883)*. Délvidéki Szemle, V. évf. (2018) 2. sz. 18–31.; *A szentesi sajtó megeremítője: Cherrier János*. In: Döbör András – Forró Lajos – Zakar Péter (szerk.): *Fejezetek a Délvidék múltjából*. Szeged, 2018. 125–164.; *Politikai szatíra és antiszemita uszítás: a Darázs című szentesi élclap*. Délvidéki Szemle, IV. évf. (2017) 2. sz. 53–67.; *Az első szentesi kisdédővő megnyitása – a helyi sajtó tükrében*. Délvidéki Szemle, IV. évf. (2017) 1. sz. 5–17.; *A nyomtatott sajtó kezdetei egy dél-alföldi kisvárosban: a Szentesi Füzetek és a Szentesi Lapok*. Délvidéki Szemle, III. évf. (2016) 1. sz. 17–34.
- ³ *A szentesi nyomtatott tömegtájékoztató kezdetei (1871–1883). A helyi sajtó szerepe a kiegyezés utáni polgári fejlődés előmozdításában egy dél-alföldi városban*. Szegedi Tudományegyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, Disszertáció, 2018.